

Fiskālās Disciplīnas Padome

Viedoklis par finanšu ministrijas makroekonomikas prognozēm

Stabilitātes Programmai 2022. -2025. gadam

Preambula

Šajā dokumentā ir sniegts Fiskālās disciplīnas padomes (turpmāk – Padome) viedoklis par Finanšu ministrijas (turpmāk – FM) izstrādātajām makroekonomikas prognozēm periodam no 2022. līdz 2025. gadam. Prognozes tiks izmantotas par pamatu Stabilitātes programmas (turpmāk – SP) 2022.-2025. gadam (2022./25.) izstrādei, ko plānots iesniegt Ministru kabinetā 2022. gada aprīlī. Lai atbalstītu Valdības darbu pie gadskārtējo dokumentu – Stabilitātes Programmas un Vidēja termiņa budžeta ietvara izstrādes, tika noslēgta vienošanās par agrīnu Padomes apstiprinājuma sniegšanu FM makroekonomikas prognozēm.

Saskaņā ar Vienošanos par sadarbību, kas parakstīta 2016. gada 8. februārī, Padome ir atbildīga par FM makroekonomisko prognožu apstiprināšanu. Prognožu apstiprināšanas procedūras laikā, Padomei tika iesniegti detalizēti FM prognožu dati, tajā skaitā iekšzemes kopprodukta (turpmāk – IKP) struktūra un atsevišķu IKP komponentu attīstības scenāriji. Padome ir konsultējusies ar ārējiem ekspertiem, lai iegūtu pēc iespējas dažādus viedokļus par norisēm Latvijas ekonomikā.

Padomes pienākums ir sniegt apstiprinājumu makroekonomiskajiem indikatoriem, atbilstoši Fiskālās disciplīnas likuma 20. pantā noteiktajam rādītāju tvērumam (rādītāji apkopoti 2. tabulā šī dokumenta beigās).

2022. gada 10. februāra Padomes sēdē FM informēja par atjaunoto makroekonomisko prognožu pieņēmumiem un izmaiņām.

Situācijas apskats

FM prognozes par reālā IKP pieaugumu 2022. gadā ir konservatīvas, līdzīgi kā Latvijas Bankai (turpmāk - LB) un Eiropas Komisijai (turpmāk - EK). 2022. gadam FM prognozē par 0,2 %punktiem lēnāku reālā IKP izaugsmi nekā LB. 2023. gadā FM prognoze par 0,1 %punktu zemāka nekā LB, tomēr 2024. gadā FM prognoze par 0,1 %punktu pārsniedz LB prognozi.

Inflācijas prognozes FM ir nedaudz augstākas par LB prognozēto. Abos variantos sagaidāma ap 6% inflācija 2022. gadā, bet turpmākos gados tā mazināsies. Straujākais inflācijas kritums sagaidāms 2023. gadā un tam seko pakāpeniska samazināšanās. Kopumā var teikt, ka FM un LB prognozes ir ļoti līdzīgas.

EK savās februāra prognozēs ir samazinājusi IKP pieauguma tempu no rudenī prognozētiem 5% līdz 4,4%. Ja salīdzina pašreizējās EK prognozes ar FM, redzams, ka EK prognozē par 0,4 %punktiem straujāku IKP izaugsmi 2022. gadā nekā FM, bet 2023. gadam izaugsme prognozēta par 0,1 %punktu zemāka nekā FM. EK inflācijas prognozes, salīdzinot ar FM, ir

zemākas un arī inflācijas samazināšanās 2023. gadā prognozēta straujāka. 2022. gadā EK prognozē par 0,3 %punktiem zemāku inflāciju nekā FM, bet 2023. gadā EK prognozētā inflācija ir par 2,9 %punktiem zemāka nekā FM. Skat. 1. tabulu, Datu avoti: FM¹, LB², EK³, SVF⁴.

	2022	2023	2024	2025
Reālā IKP Izaugsme				
FM (Feb. 2022)	4,0	3,9	3,4	3,4
LB (Dec. 2021)	4,2	4,0	3,3	–
EK (Feb. 2022)	4,4	3,8	–	–
SVF (Okt. 2021)	5,2	4,0	3,2	3,2
Nominālā IKP izaugsme				
FM (Feb. 2022)	10,8	7,6	6,3	5,8
LB (Dec. 2021)	–	–	–	–
EK (Feb. 2022)	–	–	–	–
SVF (Okt. 2021)	8,6	5,9	5,4	5,4
Inflācija (PCI)				
FM (Feb. 2022)	6,2	3,1	2,5	2,0
LB (Dec. 2021)	6,1	2,9	2,1	–
EK (Feb. 2022)	5,9	0,9	–	–
SVF* (Okt. 2021)	2,3	2,2	2,1	2,1
Deflators				
FM (Feb. 2022)	6,6	3,5	2,8	2,3
LB (Dec. 2021)	–	–	–	–
EK (Feb. 2022)	–	–	–	–
SVF (Okt. 2021)	–	–	–	–
Tabula 1 Dažādu institūciju galveno makroekonomisko rādītāju prognozes, %.				
* PCI perioda beigās				

Saskaņā ar CSP ātro novērtējumu, IKP 2021.gadā ir pieaudzis par 4,7%⁵. IKP izaugsme 2021. gadā par 1 %punktu pārsniedza FM prognozi⁶ 2021. gadam. Lai gan 2021. gads iesākās ar ļoti minimālu izaugsmi, turpmākos ceturkšņos novērota strauja ekonomikas atkopšanās pateicoties eksporta, investīciju un privātā patēriņa pieaugumam. Bruto kapitāla veidošanā 2021. gada trijos ceturkšņos lielākā nozīme bija investīcijām mašīnās un iekārtās, transporta līdzekļos, kā arī intelektuālā īpašuma produktos. Privātā patēriņa pozitīvā ietekme uz IKP pieauga otrā un trešā ceturksnī. Preču eksports nodrošināja būtisku daļu no IKP

trešā ceturkšņa pieauguma.

2021. gadā ir bijis ievērojams (+24%) **preču eksporta pieaugums**. Būtiskākais pienesums šajā pieaugumā bija koksnes un tās izstrādājumu, metālu un to izstrādājumu un citu preču eksportā. Kopumā 2021. gadā Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījums faktiskajās cenās sasniedza 35,92 miljardus eiro – par 7,46 miljardiem eiro jeb 26,2% vairāk nekā 2020. gadā. Covid-19 negatīvā ietekme vēl joprojām saglabājas pakalpojumu eksportā, it īpaši tas attiecas uz ceļojumu pakalpojumiem.

Inflācija saskaņā ar CSP datiem, 2021. gadā sasniedza 3,3%. Inflācijas dinamika bija strauja, jo 2021. gads sākās ar 0,1% deflāciju pirmajā ceturksnī, bet noslēdzās ar 7,1% inflāciju ceturtajā ceturksnī. 2021. gada decembrī, salīdzinot ar 2020.gada decembri, vidējais patēriņa cenu līmenis palielinājās par 7,9%, kas bija straujākais cenu kāpums kopš 2009. gada marta. Ievērojamu daļu patēriņa cenu kāpumā var skaidrot ar elektrības, degvielas un gāzes cenu pieaugumu. 2021. gada vidējā elektroenerģijas cena Latvijā sasniedza 88,78 EUR/MWh, kas ir 2,6 reizes augstāka kā 2020. gada vidējā cena⁷. Pēc CSP datiem, dabas

¹ FM aktualizētās makroekonomikas prognozes: [Finanšu ministrija 2022. gadam prognozē ekonomikas izaugsmi 4,0% apmērā | Finanšu ministrija \(fm.gov.lv\)](https://fm.gov.lv) skatīts 14.02.2022

² Latvijas Bankas Prognozes 17.12.2021, pieejams: [Monētārā politika - Prognozes \(bank.lv\)](https://bank.lv), skatīts 07.02.2022

³ European Commission forecasts, 10.02.2022, pieejams: [Economic forecast for Latvia | European Commission \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance) skatīts 10.02.2022

⁴ International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, (Okt. 2021)

⁵ CSP IKP ātrais novērtējums 2021, pieejams: [4. ceturksnī IKP pēc ātrā novērtējuma palielinājies par 3,4 % | Oficiālās statistikas portāls](https://stat.gov.lv), skatīts 07.02.2022.

⁶ FDP viedoklis par IKP prognozēm VTBI 2021–2024, pieejams: [14.06.2021. Finanšu ministrijas makroekonomikas prognožu apstiprināšana vidējā termiņa budžeta ietvarā | Fiskālās disciplīnas padome \(fdp.gov.lv\)](https://fdp.gov.lv), skatīts 08.02.2022

⁷ [Elektroenerģijas tirgus apskats | AST](https://stat.gov.lv)

gāzes cena vidēji 2021. gadā pieauga par 23,8%, degvielas cena par 18,5%. CSP jaunākie dati liecina, ka janvārī patēriņa cenas pieauga par 7,4%.

Inflācijas trigeri pašlaik vairāk ir ražotāju, jeb piedāvājuma pusē, savukārt patēriņa, piemēram, mājsaimniecību ienākumu pusē tie vēl nav tik spēcīgi, kas arī liek izjust sociālo spriedzi. Mājsaimniecības izjūt cenu kāpuma slogu un zema bezdarba apstākļos, tas atspoguļosies arī turpmākā atalgojuma kāpumā.

Bezdarba līmenis 2021. gada trijos ceturkšņos vidēji bija 7,7%. Tieši trešajā ceturksnī bezdarba līmenis Latvijā sasniedza 7,2%, kas ir zemākais rādītājs kopš 2020. gada sākuma. Turpretī ekonomiskās aktivitātes līmenis atpaliek no 2020. gada rādītājiem. Ekonomiskās aktivitātes līmenis 2020. gada pirmajos trijos ceturkšņos bija 70%, bet 2021. gadā šādā pašā periodā 68,7%. Sagaidāms, ka normalizējoties Covid-19 situācijai darba tirgū atgriezīsies cilvēki, kas to pametuši Covid-19 ierobežojumu, atbalsta pasākumu pieejamības vai citu iemeslu dēļ.

Rūpniecības produkcijas apjoms, saskaņā ar CSP datiem, 2021. gadā pieauga par 6,5%. Būtiska loma šajā pieaugumā bija apstrādes rūpniecībā (+7,3%), ieguves rūpniecībā, karjeru izstrādē (+4,7%) un elektroenerģijas un gāzes apgādē (+2,9%). Tomēr ņemot vērā strauju enerģijas cenu kāpumu pastāv risks, ka gan rūpniecības apjoma pieaugums, gan nozares uzņēmumu konkurētspēja būs apdraudēta.

Būvniecības nozarē 2021. gads iezīmējās ar produkcijas apjoma kritumu (-6,2%). Ceturkšņu griezumā situācija nozarē bija svārstīga, tomēr kopumā gadu var raksturot kā nozarei nelabvēlīgu. Produkcijas apjoma kritums fiksēts ēku būvniecībā (-10,5%), inženierbūvniecībā (-5%) un specializētajos būvdarbos (-2,7%). Situāciju pasliktināja izmaksu pieaugums. Vidēji 2021. gada 12 mēnešos būvmateriālu cenu pieaugums bija (+9,1%), bet mašīnu un mehānismu uzturēšanas un ekspluatācijas izmaksas, kā arī strādnieku darba samaksa pieauga par 4,1 %. Situāciju nozarē pasliktināja arī darba spēka pieejamības izaicinājumi. Tomēr turpmākajos gados sagaidāms ievērojams valdības investīciju apjoma kāpums nozarē, kas saistīts gan ar Atveseļošanās un noturības mehānisma plāna projektu ieviešanu, gan ar ES struktūrfondu projektu realizāciju, t.sk., Rail Baltica infrastruktūras būvniecību.

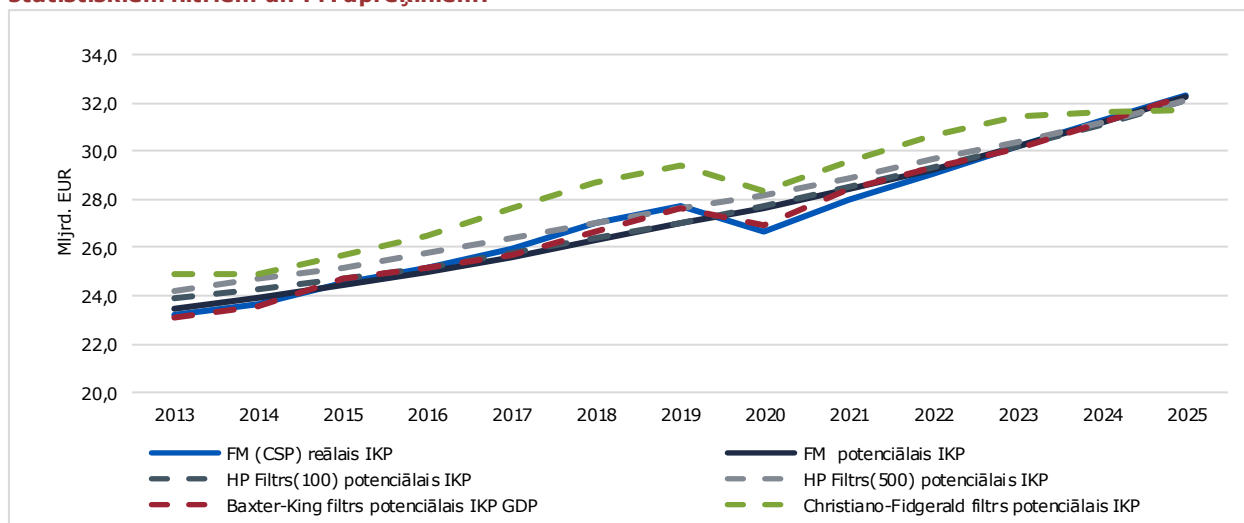
Latvijas ekonomikas cikla novērtējums

Padomes eksperti sniedz savu vērtējumu par Latvijas ekonomikas pašreizējo stāvokli tās biznesa ciklā. Praksē pastāv virkne metožu kā novērtēt IKP tendences, kā arī aprēķināt ekonomikas potenciālu. Šajā novērtējumā izmantotas uz statistikas filtriem balstītas metodes⁸. Konkrēti, statistikas filtru metode ir izmantota, lai atdalītu IKP īstermiņa un ilgtermiņa svārstības un sniegtu priekšstatu par ekonomikas potenciālu, tādējādi, ļaujot aprēķināt aptuvenu izlaides starpības vērtību, ko var salīdzināt ar FM aprēķiniem. IKP tendenču un cikla komponentu iegūšanai tika izmantoti četri statistikas filtri: Bakstera-Kinga, Kristiano-Fitzdžeralda, Hodrika-Preskota (HP), ar izlīdzinošo lambda parametru (100) vai (500) un jaunākais Hamiltona filtrs. 1. attēlā redzams, ka laika posmā no 2013. līdz 2025. gadam FM aprēķinam vistuvāk ir ar HP (100) metodi iegūtais potenciālais IKP, savukārt visvairāk no FM atšķiras Kristiano-Fidžeralda laikrinda. Rezultāti liecina, ka FM pieeja

⁸ Šīs metodes ir salīdzinoši vienkārši pielietojamas, tomēr tiem ir nepieciešami pieņēmumi par filtru struktūru, tostarp viena vai vairāku parametru vērtības. Veiktajos aprēķinos Hodrika-Preskota (HP) filtram pielietota lamba parametra vērtība (100) un (500). Hamiltona filtram pielietota k vērtība 3.

potenciālā IKP noteikšanai kopumā un vidēji ir konservatīva, bez tendences pārvērtēt vai novērtēt par zemu šo konkrēto rādītāju.

1.attēls. Reālais IKP (vēsturiskais un prognozētais) salīdzinājumā ar potenciālā IKP aprēķinu pēc četriem statistiskiem filtriem un FM aprēķiniem.

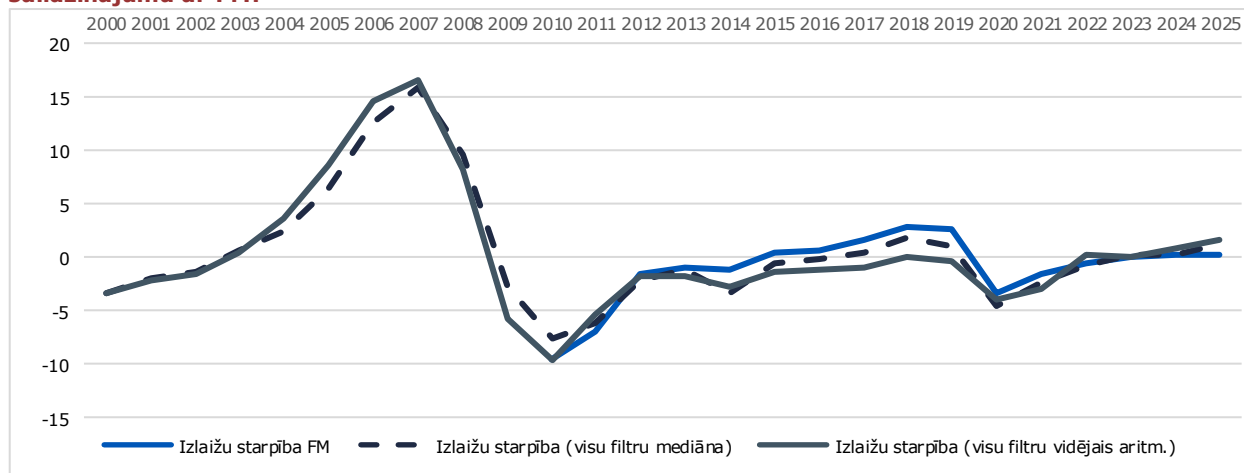
Avots: FM, CSP un FDP aprēķini

Alternatīvi izlaides starpības mērījumi tika iegūti, pamatojoties uz iepriekš minētajiem statistikas filtriem. Var secināt, ka laika posmā no 2013. līdz 2025. gadam dažādu alternatīvo statistiskās filtrēšanas metožu rezultāti pamatā virzās pa vienu trajektoriju līdzīgi kā FM dati.

HP (100), HP (500) un Hamiltona filtrs parāda izlaides starpības trajektoriju, kas ir līdzīga FM aprēķinātajai, tomēr šai aprēķinu kopai vērtības ir zemākas. Christiano-Fitzgerald filtra rezultāti visvairāk atšķiras no FM aprēķinātajām vērtībām.

Attēlā 2 ir redzams salīdzinājums starp visu izlaides starpības aprēķinam pielietoto filtru vidējo aritmētisko, mediānu un FM aprēķināto izlaides starpību. Gan mediānas, gan vidējās vērtības līknes norāda uz straujāku izlaižu starpības virzību uz pozitīvām vērtībām nekā aprēķina FM.

2.attēls. Izlaižu starpības aprēķinu rezultātu salīdzinājums: četru statistisko filtru vidējais un mediāna salīdzinājumā ar FM.

Avots: FM un FDP aprēķini

Salīdzinot potenciālā IKP un izlaides starpības vērtības, kas aprēķinātas pēc statistisko filtru metodēm un FM aprēķinātās šo rādītāju vērtības, var secināt, ka starp tām nepastāv būtiskas atšķirības⁹.

Padome piekrīt FM aprēķiniem par izlaižu starpību un potenciālo IKP un atzīst, ka pašlaik ekonomika atrodas uz atveseļošanās ceļa. IKP pieaugums 2021. gadā nodrošināja atgriešanos pie pirms krīzes IKP līmeņa, tomēr pašlaik nevar pārlicinoši prognozēt, ka 2022. gadā reālais IKP atgriezīsies pie IKP potenciāla, jo pastāv virkne lejup-vērstu ekonomikas risku, kas apdraud ekonomikas atlabšanu.

Pašlaik ekonomika ir uzsākusi jaunu izaugsmes ciklu, tomēr izaugsmi apdraud vairāki makroekonomiskie riski, to starpā inflācija un spriedze darba tirgū. Gan ministrijas, gan Padomes aprēķini liecina, ka minimāla pozitīvas izlaižu starpības vērtības var prognozēt uz 2023. gadu un 2024.-2025.gadā ekonomika var pārlicinoši sākt darboties virs tās potenciāla.

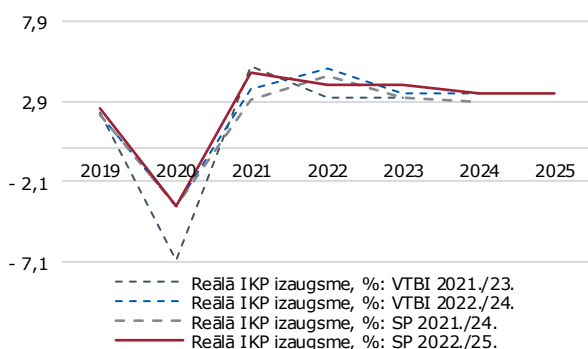
FM aktuālo un iepriekšējo prognožu salīdzinājums

Kopš VTBI 2021/24 (turpmāk - VTBI 2021/24) pieņemšanas 2021. gada oktobrī, FM ir atjaunojusi galveno makroekonomisko rādītāju prognozes periodam no 2022. līdz 2025. gadam.

Pamatojoties uz līdzšinējo ekonomisko attīstību un FM pieņēmumiem, kas ir prognožu pamatā, Padome ir pieņēmusi lēmumu attiecībā uz turpmāk aprakstīto prognožu apstiprināšanu.

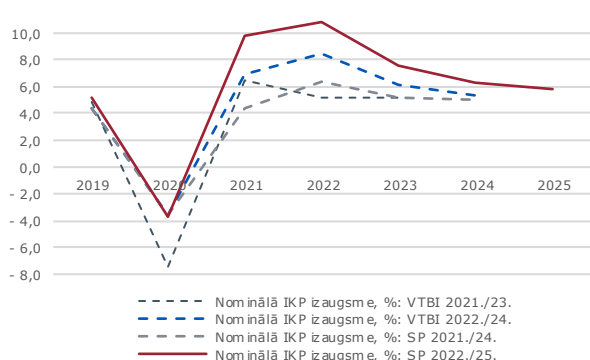
Padome apstiprina reālā IKP izaugsmes prognozi SP 2022/25. Salīdzinot ar iepriekšējo prognozi VTBI 2021/24 2021. gada jūnijā, reālā IKP prognoze 2022. gadam tika koriģēta uz leju par 1 %punktu, bet paaugstināta par 0,4 %punktiem 2023. gadam un par 0,1% punktu. 2024. gadam. 2025. gadam prognozēts IKP pieaugums 3,4% apmērā (skat. 3. attēlu).

3.attēls. Reālā IKP pieauguma prognoze.

Avots: FM.

4. attēls. Nominālā IKP pieauguma prognoze.

Avots: FM.

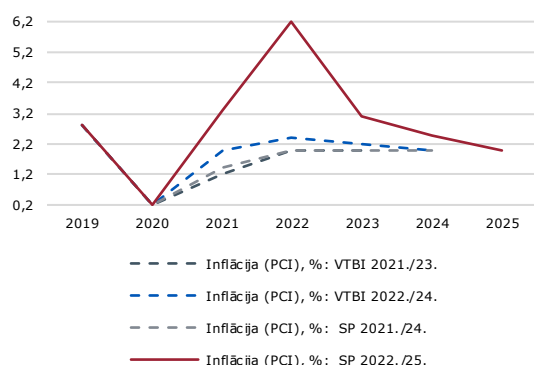
⁹ Uz statistisko filtru metodēm balstītie aprēķini par potenciālo IKP tika pārbaudīti ar Stjudenta T-testu, rezultātā netika konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības starp FM un Padomes aprēķiniem.

Padome apstiprina nominālā IKP izaugsmes prognozi SP 2022/25. Salīdzinot ar iepriekšējo prognozi VTBI 2021/24, nominālā IKP prognoze 2022. gadam tika koriģēta, paaugstinot to par 2,4 %punktiem, bet 2023. gadam paaugstinot par 1,4 %punktiem. Prognoze 2024. gadam paaugstināta par 1 %punktu. 2025. gadam nominālais IKP prognozēts 5,8% (skat. 4. attēlu).

Padome apstiprina inflācijas prognozi SP 2022/25 ar komentāriem un norāda sekojošo: būtiskāko daļu no pašreizējās inflācijas var skaidrot ar enerģijas cenu kāpumu un dotā brīdī nav pārliecinošu signālu par situācijas normalizēšanos. Tādēļ prognoze par inflācijas samazināšanos par 3,1 %punktu 2023. gadā vērtējama kā vēlāmais scenārijs.

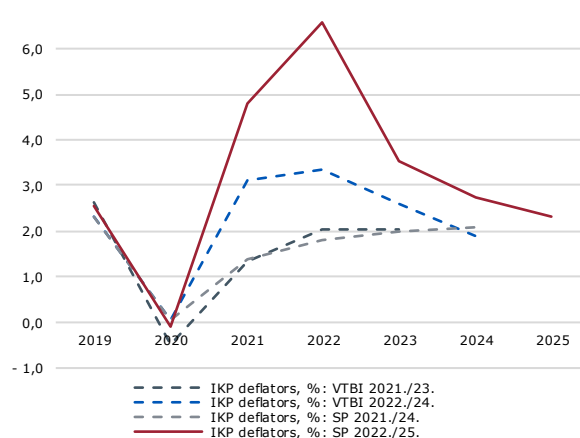
FM prognozēs, salīdzinot ar iepriekšējo VTBI 2021/24 prognozi, 2022. gadam inflācijas prognoze koriģēta, paaugstinot to par 3,8 %punktiem. Inflācijas prognoze 2023. gadam paaugstināta par 0,9 %punktiem, 2024. gadam par 0,5 %punktiem. Inflācijas prognoze 2025. gadam 2%, (skat. 5. attēlu).

5. attēls. Inflācijas prognoze.

Avots: FM.

6. attēls. IKP deflatora prognoze.

Avots: FM.

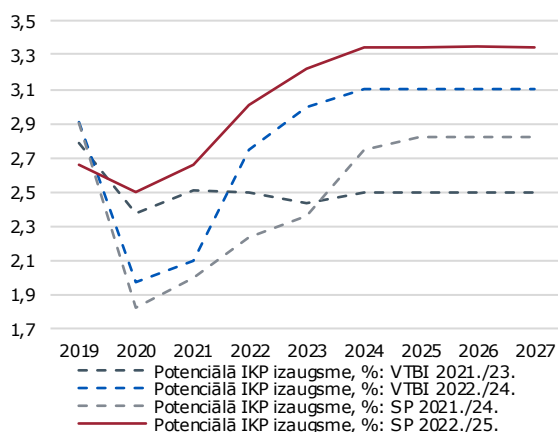
Padome apstiprina IKP deflatora prognozi SP 2022/25 ar komentāriem. Padome vēlas norādīt, ka nerod pārliecinošu skaidrojumu deflatora vērtībai, kas 2022. gadā ir aprēķināta 6,6% apmērā un par 0,4 %punktiem pārsniedz patēriņa cenu prognozi. Salīdzinot ar iepriekšējo VTBI 2021/24 prognozi, IKP deflatora prognoze 2022. gadam ir koriģēta un paaugstināta 3,2 %punktiem. Prognoze 2023. gadam paaugstināta par 0,9 %punktiem. Deflatora prognoze 2024. gadam paaugstināta par 0,9 %punktiem, bet 2025. gadam deflatora prognoze ir 2,3%. (skat. 6. attēlu).

Padome apstiprina potenciālā IKP izaugsmes prognozi SP 2022/25. Salīdzinot ar iepriekšējo VTBI 2021/24 prognozi, potenciālā IKP prognoze ir koriģēta un paaugstināta visam prognozēšanas periodam sekojoši: 2022. gadam par 0,3 %punktiem, 2023., 2024. gadiem paaugstināta par 0,2 %punktiem, bet 2025. gada potenciālā IKP pieaugums prognozēts 3,3% apmērā (skat. 7. attēlu).

Padome apstiprina izlaižu starpības prognozi SP 2022/25. Salīdzinot ar prognozēm VTBI 2021/24, izlaižu starpības vērtība ir pazemināta 2022. gadam par 0,1 %punktu, 2023.

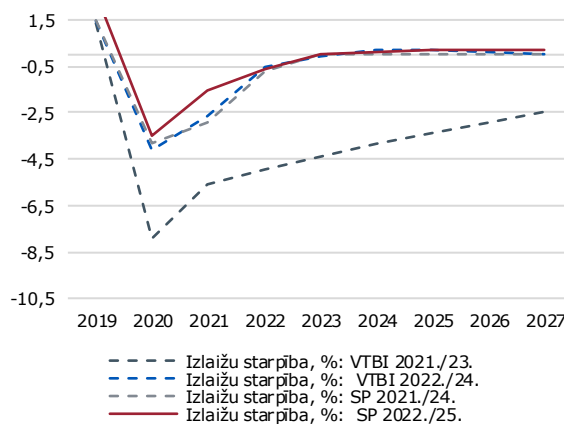
gadam paaugstināta par 0,1 %punktu, 2024 gadam pazemināta par 0,1 %punktu. 2025. gadam izlaižu starpība prognozēta 0,2% apmērā. (skat. 8. attēlu).

7. attēls. Potenciālā IKP pieauguma prognoze, %.

Avots: FM.

8. attēls. Izlaižu starpības, % no potenciālā IKP prognoze.

Avots: FM.

Kopsavilkums

Padome kopumā apstiprina FM makroekonomikas prognozes SP 2022/25. gadam, atzīstot, ka FM aprēķini saskan ar Padomes aplēsēm par ekonomikas attīstību turpmākos gados.

Padome aicina objektīvi novērtēt pastāvošos riskus un kā nozīmīgākos no tiem atzīmē sekojošos:

- 1) **Epidemioloģiskie riski** – Covid-19 mutācijas, ar grūti prognozējamu iznākumu, ir risks arī 2022. gada ekonomikas izaugsmei.
- 2) **Ģeopolitiskie riski** – saspīlējumi Krievijas un Ukrainas starptautiskās attiecībās un potenciāla Baltkrievijas iesaistīšanās šajā procesā veido nelabvēlīgu vidi stabilai ekonomikas izaugsmei, negatīvi ietekmē enerģijas it īpaši dabasgāzes cenas, rada nepievilcīgu investīciju klimatu reģionā. Pastāv arī enerģijas avotu piegādes šoka varbūtība.
- 3) **Augstu enerģijas cenu noturība** – ir potenciāls risks pašvaldību budžetam un mājtsaimniecību patēriņa struktūras izmaiņām. Apkures un elektroenerģijas cenas cieši korelē ar dabasgāzes cenām. Tā kā gāzes cenu pieauguma efekti kļūst redzami ar 6-8 mēnešu aizkavēšanos, pašvaldības un mājtsaimniecības lielāko slogu sāks izjust 2022. gada aukstuma sezonā.
- 4) **Inflācijas pieauguma riski** – 2022. gads turpināsies augstas inflācijas apstākļos, pie tam, galvenais inflāciju nosakošais faktors – enerģijas cenas pašlaik neuzrāda pārliecinošas pazemināšanās pazīmes. Jau pašlaik pastāv sakāpinātas cenu pieauguma gaidas mājtsaimniecību un ražotāju pusē. Tas kopumā veido klimatu, kad tiek gaidīta arī kreditēšanas procentu likmju celšana, lai gan pašlaik Eiropas Centrālā banka nedod skaidrus signālus par likmju kāpināšanu.
- 5) **Ēnu ekonomika** – Covid-19 ierobežojošo pasākumu ietekmē ir palielinājies risks par ēnu ekonomikas īpatsvara pieaugumu.

- 6) **Fiskālie riski** – vēlēšanu tuvošanās un iespējamais politiskais spiediens palielināt budžeta izdevumus, kas rezultēsies budžeta deficīta pieaugumā. Deficīta mazināšana būtu slogs nākošai valdībai un tas var būt papildus faktors politiskai nestabilitātei.

2. tabula.

Padomes apstiprinātie makroekonomisko prognožu rādītāji, %. Dati pieejami arī MS Excel formā				
Makroekonomiskie rādītāji	2022	2023	2024	2025
Reālā IKP izaugsme	4,0	3,9	3,4	3,4
Nominālā IKP izaugsme	10,8	7,6	6,3	5,8
Inflācija (Patēriņa cenas)	6,2	3,1	2,5	2,0
IKP deflators	6,6	3,5	2,8	2,3
Potenciālā IKP izaugsme	3,0	3,2	3,3	3,3
Izlaižu starpība	-0,6	0,03	0,1	0,2

Avots: FM